

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Петър Кирилов Нешев, Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“, Катедра „Психология“, член на Научно жури съгласно заповед на Ректора на ВСУ „Черноризец Храбър“ №381 от 17.06.2021 г.

Относно: представен дисертационен труд на тема „Влияние на семейната среда върху мотивацията за постижение при деца от начална училищна възраст“ за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление 3.2. Психология, докторска програма „Педагогическа и възрастова психология“ с автор Сузан Абу Хадра.

За разработването на рецензията ми бяха предоставени дисертационен труд, автореферат, списък с публикации по темата на дисертационния труд, папка с документи на кандидата.

Документите показват, че Сузан Абу Хадра е изпълнила успешно всички предвидени дейности в индивидуалния учебен план за целия срок на докторантурата и е преминала успешно през необходимата процедура за допускане до защита за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ съгласно Закона за висшето образование (ЗВО), Закона за развитието на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагането на Закона за развитието на академичния състав в Република България (ППЗРАСРБ) и Наредба №12 за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ и научна степен „доктор на науките“ във ВСУ „Черноризец Храбър“.

Обща характеристика на дисертационния труд

В дисертационния труд е разработен важен за теорията и практиката проблем от областта на съвременната педагогическа и възрастова психология. Дисертационният труд е в обем от 144 страници и съдържа увод, три глави, списък на използваната литература. Текстът съдържа 7 таблици, 10 фигури и 20 графики. Списъкът на използваната литература включва 80 източника на английски език и иврит.

Актуалност и значимост на темата на изследването

Актуалността на проблема на изследваната проблематика е свързана с необходимостта да се обясни връзката между учителя, ученика и неговите родители в Република Израел и мотивацията за успех сред учениците. Сложността на отношенията между учители и родители е

особено значима днес в Република Израел и се обсъжда в различни научни и образователни форуми. Недостигът на изследователските проучвания по тази проблематика, увеличават актуалността и значимостта на дисертационното изследване.

Изследователски проблем, цел и процедура на изследването

Изследователският проблем, целта и процедурата на изследването са прецизно определени.

Изследователският проблем на изследването е да се провери как участието на родителите в училище влияе върху успеха на училището и какво е въздействието на демографските условия върху участието на родителите в училище.

Целта на изследването е да се проучи влиянието на участието на родителите върху академичния успех на училището.

Процедура за изследване - изследването е извършено след получаване на одобрение от директорите на училищата. То е проведено в рамките на четири училища, които според вида на собственост са: държавна, публична и частна, чиито директори са изразили съгласието си за извършване на изследването.

Хипотези на дисертационното изследване

Хипотезите на изследването точно, ясно и смислено формулирани и много добре емпирично проверени.

Първата изследователска хипотеза се отнася до връзката между фоновите променливи на субектите и променливите, които зависят от изследването: степента на участие на родителите в училището, отношението на родителите към участието, степента на училищния успех според родителите и степен на цялостен успех в училище. За да се провери хипотезата, са изчислени корелацията на Спирман и Т-тест за сравнение между групите независими извадки, както и еднопосочен тест за изследване на връзката между променливата за жилищния район и зависимите променливи на изследването.

Втората изследователска хипотеза е свързана с основната тема на изследването, а именно връзката между степента на ангажираност на родителите в училище и техните нагласи за ангажираност и степента на успех на училището.

Третата изследователска хипотеза предполага, че ще има връзка между две характеристики на училището – намаляването на броя на отпадналите ученици и повишаването на нивото на информационно комуникационните технологии ИКТ и технологиите – и степента на успеваемост на училището. Аргументът е, че колкото повече намалява броят на отпадналите ученици и колкото повече се повишава нивото на ИКТ и технологиите, толкова по-висока е успеваемостта на училището. За да се провери тази хипотеза, е изчислена корелация на Спирман между променливите.

Четвъртата хипотеза в изследването е насочена към определяне на факторите, които могат да предскажат степента на участие на родителите в училище. За да се провери тази хипотеза, е извършена линейна регресия. Всички твърдения от петата част на използвания въпросник за родители и степента на участие в училище като прогнозна променлива са включени в регресията като прогнозни променливи.

Методология на изследването и ограничения на изследването

За целите на изследването са използвани подходящи въпросници. Първият въпросник се отнася до стила на ръководство на директора на училището, до нивото на удовлетвореност на общността и на ръководителя от училището. Вторият въпросник е свързан с нивото на удовлетвореност на родителите от училището, което включва и социодемографските характеристики на родителите. Въпросниците са изготвени на иврит, но тъй като се използват и сред арабското население, те са преведени и на арабски език от преводач, чийто майчин език е арабският. След това цялата документация от въпросниците са преведени от арабски на иврит от преводач, чийто майчин език е иврит.

Авторката е посочила коректно ограниченията на проведеното изследване. Едното ограничение е свързано с ограничения размер на извадката и провеждане на изследването в четири училища. Второто произтича от първото и е свързано с търсенето на одобрение от страна на родителите за да се продължи работата с изследваните деца. И накрая, това проучване е проведено в Република Израел и е трудно да се установи, дали директорите са достатъчно искрени, за да представят фактите такива, каквито са за техните училища, затова изведените заключения са от значение най-вече за израелското население.

Солидната теоретична подготовка на докторантката проличава в направения сравнителен анализ на различни теории, идеи и подходи към изследвания проблем в **първа глава**, озаглавена „**Анализ на научната литература**“. Сравнявайки различни дефиниции, Сузан Хадра се придържа към схващането, че училището е мястото, където учениците или студентите получават образование от учители. И учителите, и учениците се срещат на едно и също място, за да постигнат една и съща цел, която е образованието. Ето защо според авторката една от най-важните характеристика на училището е, че то е организация.

В **първи параграф** – „**Възникване на училището, като образователна институция**“ са представени основни психологически аспекти на училището, като институция. Съвременното училище според докторантката е корпоративна система. Учителите, помощният персонал, учениците и неговата общност са част от това предприятие. Основната част от училищната общност са учениците, които учат в това училище. Има училищни общности, които обхващат квартали, които са определени географски и с ограничен брой жилищни единици, а има училищни

общности, които имат географско поле, обхващащо цялата градска единица, като село, селище или град. На повечето места в Израел и по света има връзка между възрастовия диапазон на учениците и географския обхват на общността на образователната институция. Географският обхват на общността на детските градини е най-малък, географският обхват на началните училища е по-голям, а най-големите са средните и специалните училища, с уникална учебна програма. Географските аспекти на училищната общност са важни, защото влияят на връзката и нивото на близост между училищата и техните общности. Общността е най-важната социална мрежа извън училището. От нея учениците извличат ценности, норми, знания и културни модели на поведение.

Във втори параграф – „Основни характеристики на организацията” е направен сполучлив опит в синтезиран вид да се разгледат дефиниции и характеристики на организацията, като вид социална структура.

В трети параграф – „Участие на родителите в учебния процес от гледна точка на учителите” е представена ролята на родителите, като подпомагачи учебният процес на децата си от гледна точка на учителите. **В четвърти параграф – „Традиционен подход за структурата на организацията”** е представен традиционният подход на работата в училище типичен за Израелската култура.

Предимства на подхода на традиционния подход според авторката са училищата, които са построени или управлявани по този подход са лесни за проектиране, защото копират процеса от други училища. Освен това има по-малко нарушения, тъй като компонентите на всяко училище се управляват отделно и няма взаимно влияние между тях. И накрая, лесно е да се управляват промените и иновациите в който и да е от компонентите без необходима промяна в другите

Недостатъци на подход. Първият основен недостатък на подхода е професионалната изолация на учителите. Подходът не позволява професионален диалог между учителите. Той дава на учителя пълно автономно управление на класната стая, което затруднява други учители, дори директора на училището, при желание или нужда да „прекосят“ границите на този клас. Така рядко се допускат наблюденията на колегите, нещо, което затруднява процеса на оценяване на учителите. Второто ограничение е липсата на координация между различни фактори в едни и същи училища. Решенията се вземат от един компонент, който е ръководството на училището, няма място за сътрудничество и информацията почти не се трансформира или споделя, нещо, което създава пропаст между компонентите. Освен това в някои училища има конкретно несъответствие между целите и дейностите, декларациите, представянето, задачите, операциите, инструментите и ползите. Накратко, това е един хаотичен подход.

Във втора глава, озаглавена „Емпирично изследване на ролята на родителите върху мотивацията за постижения и успеха на учениците” подробно са описани: изследваните лица, използваните методи за събиране на емпиричните данни, процедурата на емпиричното изследване, инструментите, хипотезите на емпиричното изследване и методите за анализ на данните.

Тук акуратно са представени организацията и провеждането на емпиричното изследване. Изследването е проведено в четири основни училища (1-6 клас). Броят на учениците от училищата, включени в това проучване е между 450-550. Директорите са четирима, а родителите във всички училища са 112.

В хода на изследването всеки директор на училището е помолен да попълни въпросник и всяко училище да предаде списъка с родители на изследователя. Родителите, включени в изследването са случайно подбрани.

На всеки участник в проучването е осигурена пълна анонимност и на изследваните лица не са предоставени лично никакви резултати. Резултатите са представени само статистически.

Директорите получават обяснение от докторантката относно изследването, неговите цели и начина, по който ще запазят анонимността си. Родителите получават от съветника във всяко училище обяснение относно изследването, неговите цели и начина, по който запазват своята анонимност. Всеки родител получава въпросник и плик, в който трябва да постави въпросника, след като го попълни. Пликът е изпратен от родителя на училищния съветник, който го препраща на изследователя.

В трета глава, озаглавена „Резултати от изследването и препоръки” са представени анализа и интерпретацията на данните от проведеното емпирично изследване по темата на дисертационния труд. Всички данни са обработени с помощта на софтуер SPSS. Променливите на емпиричното изследване са описани с помощта на средни стойности и стандартни отклонения.

Резултатите от проучването показват, че факторът, който е повлиял най-положително върху степента на участие на родителите, е нивото на културно многообразие в училищата.

През последните години участието на родителите в училищата на техните деца се увеличава с насърчаването на засиленото сътрудничество между училището като институция и домашното училище. Насърчаването на по-голямото участие на родителите в училищата и повишената подкрепа на родителите от училищата са реални стимули, които предизвикват по-голямо участие на родителите. Очаква се по-активното участие на родителите да донесе по-голям успех, както на учениците, така и на училищата.

Степента на участие на родителите в училищата на техните деца влияе върху социалните и академичните резултати на децата. По-голямото участие на родителите в училищното обучение на децата е положително свързано с по-добри резултати за детето. Освен това връзката между родителите и училищата на техните деца може да се разглежда като един от факторите, които влияят върху успеха на училището и неговата култура.

Сузан Хадра има реален практически опит в изследваната от нея научна проблематика. Тя работи от шест години в изследвана област като образователен консултант в основно училище в село Кана. В работата си тя се е свързвала с родители в училище, като от съществен интерес е била най-вече тяхната намеса в образователната система и как това повлиява на учебния процес на децата. Училището, в което работи докторантката в момента, е започнало да прилага усъвършенстван модел на тази система на взаимодействие. По този начин родителите имат възможност да разберат има ли значително влияние върху обучението и образователната активност на децата им поемането на активна роля в наблюдението на напредъка, задачите, присъствието, дейностите и събитията в училище. Участието на родителите помага да се подобри дисциплината и академичната успеваемост на учениците – от по-активно присъствие в час и по-малко пропуски, до подобрени резултати от изпити и по-голям брой точки на тях. Приложения модел на участието на родителите води до значителна промяна в постиженията на учениците.

Авторката представя в синтезиран вид **заклученията**, които могат да се извлекат от анализа на резултатите и да се приложат в практиката:

- ✓ Необходимо е да се насърчи задълбоченото разбиране на ролята на родителите по отношение на успеваемостта на децата в училище.

- ✓ Необходимо е да се популяризират начините за ефективна интеракция между учители, родители и ученици.

- ✓ Повишаване на осведомеността относно възгледите за успешното партньорство между родителите и училището, като институция може да доведе до промяна в грижите за децата.

- ✓ Разбирането и актуалните познания на психическото развитие на децата биха предизвикали промяна в грижите, които родителите полагат за тях.

Теоретичните и приложните постижения, постигнати в дисертационния труд, са популяризирани в научните публикации на докторантката.

Авторефератът представя адекватно и достоверно съдържанието, структурата, научните достойнства, водещите идеи, постигнатите резултати и приносите на дисертационния труд.

Нямам критични бележки към дисертационния труд и автореферата към него.

Научни научно-приложни приноси на дисертационния труд:

1. Направена е исторически анализ на училището, като образователна организация.
2. Доказана е положителната роля на включването на родителя в учебната дейност на ученика.
3. Обоснована е ползата от взаимодействието между родителите и учителите в процеса на обучението.
4. Доказано е, че използването на информационните и комуникационни технологии във взаимодействието между родителите и училището води до повишаване успеха, както на учениците така и на училището, като цяло.
5. Разкрити са най-често срещаните трудности в общуването между родители, ученици и учители.
6. Доказана е потребността от това училищата да ангажират в по-голяма степен учениците и техните родители принадлежащи към различни културни общности, при адаптацията им в училищна среда за постигане на основната образователна цел - успех в училище.

В заключение – представеният дисертационен труд от докторант Сузан Абу Хадра със заглавие „Влияние на семейната среда върху мотивацията за постижение при деца от начална училищна възраст” за присъждане на образователната и научна степен „доктор” по област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление 3.2. Психология, докторска програма „Педагогическа и възрастова психология“ е разработен компетентно, структурата и съдържанието съответстват на изследвания проблем, има практическа стойност. Изразявам положителното си мнение и гласувам на докторант Сузан Абу Хадра да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор по психология“.

Варна, 20.06.2022 г.

Доц. д-р Петър Нешев: